

VAS-RAPPORTERNAS AKTUALITET

Bakgrund

VAS-rådet bildades år 2004 och är ett gemensamt forum för regional samverkan kring vatten- och avloppsfrågor i Stockholms län. Ett av VAS-rådets syften är att utreda och beskriva förutsättningarna för regionalt samarbete inom allmänna vattentjänster. Till och med år 2017 har sammanlagt 15 rapporter tagits fram.

År 2011-2012 gjordes en extern översyn av VAS som redovisas i rapport nr 11. I den identifierades ett gap mellan politik och expertis samt att VAS behöver bli bättre på att kommunicera resultatet av främst framtagna rapporter. Bland annat visar utvärderingen att VAS-rådets rapporter oftast är gedigna och omfattande. Men detta medför också att slutsatserna riskerar att försvinna i mängden av information. Detta ledde i sin tur till ett kommunikationsprojekt inom vilket det bland annat togs fram en kommunikationsstrategi för VAS samt en aktualitetsprövning av de äldsta VAS-rapporterna.

På uppdrag av VAS-kommittén har därför Tyréns granskat de rapporter som gavs ut till och med år 2010, det vill säga rapport nr 1 – 9. I detta PM ges en kortfattad beskrivning av dessa rapporter och en bedömning av i vilken utsträckning och i vilka avseenden de fortfarande är aktuella som underlag för utveckling av regionens VA-försörjning från år 2018 och framåt.

1. Avloppsvattenrening i Stockholms län år 2030

- Utgivningsår: 2006
- Ämnesområde: Avloppsvattenrening
- Huvudsyfte: att översiktligt utreda vilka hinder som finns i AB-län år 2030, för att med dagens system som utgångspunkt, utveckla länets regionala struktur för avloppsvattenrening, så att den blir tekniskt robust, miljömässigt hållbar, socialt accepterad, ekonomiskt effektiv och säker.
- Slutsatser: Det föreligger inga hinder för att fortsätta använda och utveckla den befintliga regionala strukturen för avloppsvattenrening till år 2030 så att den blir tekniskt robust, miljömässigt hållbar, socialt accepterad, ekonomiskt effektiv och säker, även med belastningen från den ökande befolkningen i länet. Det kommer att krävas investeringar, men inte i den storleksordning som krävs för att bygga upp helt nya system.
- Aktualitet 2018: År 2013 utkom VAS-rapport nr 12, *Robust avloppsvattenrening i Stockholms Län - en utblick mot år 2030 med fokus på recipienten*. Den nya rapporten kan ses som en revidering av rapport nr 1 och komplettering utifrån ändrade förutsättningar. Dessutom har flera stora regionala avloppsprojekt påbörjats, som inte förutsågs i VAS-rapport nr 1. Rapporten har därför inte någon aktualitet annat än som lägesbeskrivning för den tidpunkt då den togs fram.

2. Finansiering av regionala VA-investeringar – tillsammans eller var för sig?

Utgivningsår:	2007
Ämnesområde:	Finansiering och organisation av allmänna vattentjänster
Huvudsyfte:	att skapa en diskussion om en gemensam värdegrund som kan underlätta framtida VA-samarbete inom Stockholmsregionen samt ge en tydligare beskrivning av möjliga modeller för finansiering av regionala VA-anläggningar. Modellerna ska kunna tillämpas inom ramen för existerande organisationsform.
Slutsatser:	Rapporten slår fast ett antal grundläggande värderingar som ger stöd för regionalt samarbete. Den belyser olika principer för finansiering av gemensamma VA-anläggningar och redovisar flera möjliga modeller. Den landar dock inte i någon entydig rekommendation.
Aktualitet 2018:	Det har inte skett någon större förändring av VA-organisationerna inom regionen sedan rapporten publicerades. De finansierings- och samarbetsmodeller som presenteras framstår fortfarande som möjliga alternativ. Ämnet har senare belysts i VAS-rapport nr 13 <i>Regional VA-samverkan i Stockholms län</i> . Men denna har mer fokus på organisation och samverkansformer medan rapport nr 2 ger en mer uttömmande beskrivning av finansieringsmodeller för regionala och delregionala investeringar.

3. Skydd av dricksvattentäkter i Stockholms län

Utgivningsår:	2007
Ämnesområde:	Vattenförsörjning
Huvudsyfte:	Att belysa hinder och möjligheter att skapa ett långsiktigt skydd av regionala vattentäkter
Slutsatser:	Beslut om långsiktigt skydd av vattentäkter behöver tas efter en sammanvägning med andra viktiga samhällsintressen. Det är en fördel om länsstyrelsen tar en mer aktiv roll för att genomdriva skyddsområden för regionalt intressanta vattenresurser. Rapporten ger förslag till ytterligare åtgärder för att ge stöd åt arbetet med skydd av vattentäkter.
Aktualitet 2018:	Slutsatser och problembeskrivning är aktuella. Förslaget om att fortsätta arbetet med att identifiera strategiska dricksvattenresurser har tillgodosetts genom VAS-rapport nr 6, men övriga förslag är fortfarande aktuella. Rapporten är en viktig del av underlaget till den regionala vattenförsörjningsplanen, som utformas under 2017 och 2018, se vidare kommentarer till VAS-rapport nr 6.

4. Dagvattenpåverkan i östra Mälaren

Utgivningsår:	2008
Ämnesområde:	Vattenförsörjning, Dagvattenhantering, Riskhantering
Huvudsyfte:	Att identifiera utsläpp av dagvatten och bräddat avloppsvatten i östra Mälaren och bedöma i vilken utsträckning det är ett hot mot dricksvattenförsörjningen.
Slutsatser:	Utsläpp av dagvatten, släckvatten och bräddat avloppsvatten har identifierats. Det utgör inte något akut hot mot dricksvattenförsörjningen, men åtgärder behöver vidtas för att inte den långsamma påverkan från dessa utsläpp ska försämra förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen. Vidare kan utsläpp från olyckor nå östra Mälaren via dagvattenutsläpp och därigenom hota dricksvattenförsörjningen.
Aktualitet 2018:	Slutsatserna är fortfarande aktuella. Rapporten är en viktig del av underlaget till den regionala vattenförsörjningsplanen, som utformas under 2017 och 2018, se vidare kommentarer till VAS-rapport nr 6.

5. Slamhantering i framtiden

Utgivningsår:	2008
Ämnesområde:	Avloppshantering, Avfallshantering, Resurshushållning
Huvudsyfte:	Att sammanställa aktuell relevant information och belysa de aspekter som kommer att vara avgörande för VA-verksamheternas strategiska beslut avseende avfallsrötning vid VA-verken.
Slutsatser:	Eventuell avfallsrötning i anslutning till avloppsreningsverken kommer sannolikt att konkurransutsättas i framtiden och därmed innebära risker för VA-verksamheten. Försäljning av biogas som producerats genom rötning av avloppsslam kan däremot ske utan något större risktagande.
Aktualitet 2018:	Rapporten beskriver både möjligheter och hinder för samrötning. Den övergripande frågeställningen är fortfarande aktuell, men sedan rapporten skrevs har viktiga förändringar skett. Frågan bevakas nationellt av branschorganen Avfall Sverige och Svenskt Vatten. Inom Stockholms stad har en förändrad organisation av VA- och avfallsverksamheten påverkat förutsättningarna.

6. Dricksvattenförekomster i Stockholms län

Utgivningsår:	2009
Ämnesområde:	Vattenförsörjning
Huvudsyfte:	att identifiera, beskriva och analysera befintliga och potentiella dricksvattenförekomster i länet och att identifiera behovet av nytt eller kompletterande skydd av dessa.
Slutsatser:	Totalt har 151 grundvattenmagasin analyserats och beskrivits. Prioriteringarna har gjorts i en tregradig skala: hög, medel och låg. Resultatet visar att 53 grundvattenmagasin (35 %) har bedömts ha hög prioritet för regional/kommunal vattenförsörjning. Motsvarande siffra för behovet av skyddsåtgärder är 37 st. (25 %). På motsvarande sätt har totalt 64 sjöar och andra ytvattenförekomster analyserats.
Aktualitet 2018:	Rapporten har utgjort ett mycket värdefullt underlag till den regionala vattenförsörjningsplanen, som utformas under 2017 och 2018. Kartläggningen av dricksvattenförekomster innehåller värdefull information som kommer att vara användbar under en mycket lång tid framöver, bland annat för att ta ställning till behovet av nya vattenskyddsområden. Beroende på vilken strategi för reservvattenförsörjning som väljs kommer de att ha stor betydelse för vilka vattenresurser som kommer att användas i Stockholmsregionens framtida reservvattenförsörjning.

7. Samhällskostnader vid störningar i dricksvattenförsörjningen

Utgivningsår:	2009
Ämnesområde:	Vattenförsörjning
Huvudsyfte:	Att göra en bedömning av samhällskostnader som uppstår vid leveransavbrott och andra allvarliga störningar i vattenförsörjningen. Dessa samhällskostnader ska kunna sättas i relation till de regionala investeringar som föreslagits för att öka säkerheten i vattenförsörjningen.
Slutsatser:	Scenarierna "Totalt driftavbrott" och "Otjänligt vatten" med tilläggscenariot "Vattenburen smitta" har beskrivits i två fiktiva kommuner. De största kostnaderna uppstår i scenariot "Vattenburen smitta" och hänger samman med det stora antalet sjukfall. Kostnaden vid detta scenario har bedömts till 136 Mkr i en kommun med 20 000 invånare och 415 Mkr i en kommun med 60 000 invånare. Studien visar att det finns starka motiv för flera av de investeringar för ökad säkerhet i regionens vattenförsörjning som föreslagits i andra studier.
Aktualitet 2018:	Rapporten följer inte helt den metodik som senare utvecklats av bland annat MSB (Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap) för att analysera samhällets kostnader vid störningar i infrastrukturen. Den ger dock en realistisk beskrivning av hur samhället påverkas och en rimlig storleksordning för de kostnader som uppstår. I en studie som genomfördes av Ramböll på uppdrag av MSB 2014 uppskattades samhällskostnaderna för parasitutbrottet i Östersund år 2010-2011 med 60 000 invånare till mellan 140 och 220 miljoner kronor.

8. Mälarens värde

Utgivningsår:	2009
Ämnesområde:	Vattenförsörjning, Ekosystemtjänster
Huvudsyfte:	Att uppmärksamma vattnet och dess värde i förhållande till andra värden i samhället samt att påvisa behovet av att ta större hänsyn till vattnet i samhällsplaneringen.
Slutsatser:	Värdet av Mälarens tjänster är betydligt högre än det direkta marknadsvärdet och skattas grovt till 40 miljarder kronor per år. Av detta uppskattas dess värde för dricksvattenförsörjningen till ca 2 miljarder kronor per år.
Aktualitet 2018:	Rapporten fyller en funktion genom att uppmärksamma vattnets betydelse. Däremot kan de uppskattade värdena för Mälarens tjänster sannolikt inte ligga till grund för fortsatt arbete.

9. Rutiner för nödvattendistribution

Utgivningsår:	2010
Ämnesområde:	Vattenförsörjning
Huvudsyfte:	Att klargöra förutsättningarna för nödvattendistribution då det ordinarie distributionssystemet är utslaget eller då endast otjänligt vatten kan distribueras. Resultatet ska besvara frågan om det är realistiskt att ordna nödvattenförsörjning i ett större samhälle och vilka kostnader det skulle medföra.
Slutsatser:	Det är oklart om det är möjligt att ordna nödvattenförsörjning för ett helt samhälle med 20 000 invånare eller mer. Kommunerna bör därför prioritera åtgärder för att förebygga de störningar som ger behov av nödvattenförsörjning. I första hand bör ökad leveranssäkerhet och redundans i vattenförsörjningen prioriteras.
Aktualitet 2018:	Sedan rapporten publicerades har mycket gjorts inom planering för nödvattenförsörjning. Livsmedelsverket har genomfört så kallade nödvattenövningar för större städer och publicerade i september 2017 en "Guide för planering av nödvattenförsörjning". Kunskapsläget om förutsättningarna för nödvattenförsörjning har därför förbättrats. Rapportens övergripande slutsats, att leveranssäkerheten bör prioriteras, bedöms likväl vara giltig.

Sammanfattning

De nio första VAS-rapporterna publicerades under åren 2006-2010. Under dessa år etablerades VAS-rådets ställning som en betydelsefull plattform för kommunernas VA-organisationer. Samtliga VAS-rapporter har ett värde som nutidshistoriskt dokument om de läses i sitt sammanhang, inte enbart som kuriosa utan även för att vi bättre ska förstå dagens situation. Som underlag för vidareutveckling av VA-försörjningen från år 2018 och framåt är de aktuella i olika grad och olika avseenden. De har bidragit till att öka kunskapen men framför allt genom att ge en gemensam bild av förutsättningarna för VA-försörjningen i regionen. Detta gäller i särskilt stor utsträckning vattenförsörjningen, som berörs i sju av de nio rapporterna. Detta fångas upp i VAS-rapport nr 10 och 14 för att sedan ligga till grund för den regionala vattenförsörjningsplanen.

VAS-rapporternas aktualitet i olika avseenden beskrivs översiktligt i tabellen nedan.

	Historiskt värde	Fakta-underlag	Problem-beskrivning	Kunskap om handlingsalternativ
1. Avloppsvattenrening i Stockholms län år 2030	X			
2. Finansiering av regionala VA-investeringar	X		X	X
3. Skydd av dricksvattentäkter i Stockholms län	X		X	X
4. Dagvattenpåverkan i östra Mälaren	X	X	X	
5. Slamhantering i framtiden	X		X	
6. Dricksvattenförekomster i Stockholms län	X	X		
7. Samhällskostnader vid störningar i dricksvattenförsörjningen	X		X	
8. Mälarens värde	X			
9. Rutiner för nödvattendistribution	X			

Stockholm 2018-02-13

Krister Törneke

Tyréns AB